

[Komentář k citaci Hugo Dinglera, co je to věda]

Ladislav Hejdánek

◆ diktát, česky, vznik: 1987

◆ dictate, Czech, origin: 1987

[Komentář k citaci Hugo Dinglera, co je to věda] [1987]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1b komentář k citaci Hugo Winklera, co je to věda_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Hugo Dinger ve své knížce *Die Ergreifung des Wirklichen*, kapitola jedna až čtyři, jak to vyšlo v paperbacku pod mým číslem 57 83, na straně 79 charakterizuje, jak říká předběžně, vědu jako úsilí, které se zabývá vedle shromažďování materiálu hlavně přesnějšími zdůvodněními výpovědí. Přesně to je – *Können wir doch schon sagen, dass wir unter Wissenschaft ein Bestreben verstehen, das neben einer Materialsammlung sich hauptsächlich mit genaueren Begründungen der Aussagen befasst.*

Co z toho, pokud to přijmeme jako východisko, vyplývá pro naše úvahy o povaze vědy a možnosti její vědeckosti či jejího zvědečtění? Samozřejmě se to netýká toho okruhu problémů, které jsme už naznačili, totiž oné tendence, faktické tendence moderních věd k ustavičné další a další specializaci, a tedy netýká se to otázky ztráty *universa*, které je charakteristické pro všechny moderní vědy, zejména přírodní, ale ne jenom.

A proti tomu tedy nyní nám jde o vědeckost ve smyslu snad původním, to jest, kdy se rozlišuje mezi domněnkou, eventuálně zdáním a skutečným věděním. Tedy zda filosofie může být skutečným věděním. Filosofie, která usiluje o skutečné vědění, pak by mohla být do té míry, do jaké se jí to daří, označena za filosofii vědeckou. Samozřejmě bez ohledu na to, že ten název by byl matoucí a tak dále, to teď není naším cílem zkoumat.

Tedy otázka by teď zněla, vyjdeme-li z Dinglera: co vlastně je oním materiálem, který by filosofie mohla shromažďovat? Naproti tomu nám bude zjevnější nebo bližší našemu porozumění, našemu vhledu, budeme-li se tázat o oněch přesnějších zdůvodněních, *genauere Begründungen* filosofických výpovědí. Samozřejmě filosofické výpovědi nemohou být nahodilé, kontingentní, ale musí být takřikajíc zdůvodněny. Tím se rozumí dvojí: jednak, že musí být vykázána nějaká teoretická pozice a situace, z níž ona výpověď se ukazuje jako zdůvodněná, to jest je to poukaz ke kontextu.

A za druhé tedy, aby šlo o skutečné zdůvodnění a ne pouhý poukaz ke kontextu, který by mohl být také interpretován psychologicky a tak dále, musí jít o kontext logický. Ale otázkou je tedy, jak je to s tím shromažďováním materiálu. Co může filosofie vykázat jako shromažďování materiálu? Tady je totiž zřejmé, že oním materiálem, který by přicházel v úvahu, nemohou být žádná data, žádné údaje, které shromažďuje někdo jiný než filosofie. To jest například smysly nebo některé vědy nebo obecné nějaké povědomí, takzvaný zdravý rozum a podobně.

Nýbrž že to musí být materiál, který je schopna shromažďovat filosofie sama. Jakmile by přejímala nějaký materiál shromážděný někým jiným, musela by nutně zkoumat ony předpoklady a způsoby, metody a tak dál, jichž bylo použito, ještě než mohla filosofie zasáhnout. Naproti tomu, jestliže půjde o materiál, který shromažďuje filosofie sama, tak filosofie tedy by měla být od počátku ve střehu a mít své vlastní přístupy, metody a tak dále pod kontrolou, pod svou vlastní kontrolou. Eventuálně, protože to byly aktivity její, mohla by tuto kontrolu alespoň dodatečně uskutečnit a tedy podrobit je dodatečně reflexi.

Otázka však je, jaký druh materiálu je schopna filosofie shromažďovat. K jakému druhu materiálu vůbec se může svým filosofickým přístupem dostávat. A tady je zjevné, že oním materiálem nejsou žádné vnější skutečnosti, které by mohla filosofie sbírat třeba tak jako geolog sbírá různé vzorky hornin, ale že tímto materiálem jsou takové skutečnosti, k jejichž ustavení vlastně filosofie musela nejprve sama přispět. Tím materiálem mohou být filosofické zkušenosti.

A tady je třeba znovu podrobit přezkoumání, co to vlastně je filosofická zkušenost a co všechno k ní patří. Samozřejmě, že filosofická zkušenost je zkušenost s myšlenkou, zkušenost s určitým způsobem myšlenkového přístupu k různým skutečnostem. A tedy oním materiálem bude filosofii vždycky řada zkušeností se sebou samotnou. Oním materiálem, který filosofie bude shromažďovat, jsou především výsledky dosavadních filosofických zkušeností, dosavadních zkušeností filosofie, respektive filosofa s filosofováním. Je potom samozřejmě otázkou, zda je tím nejvhodnějším způsobem, jestliže tyto filosofické zkušenosti se sebou samou, se svými vlastními aktivitami nazveme materiálem. Ale právě

proto jsme tento *exkurs* udělali, aby bylo jasné, že onen takzvaný materiál, který filosofie bude shromažďovat, bude nutně velmi zvláštního a od materiálu, kterým se mohou vykázat vědy jiného typu, že bude muset být podstatně odlišný.